

Віктор Палинський

БОГДАН МЕЛЬНИЧУК: ДОРОГОЮ ЖИТТЯ

Мельничук Б. Остання дорога. – Тернопіль: “Крок”, 2016. – 173 с.

1. Це така книжка

Гадається, що створити подібний роман спроможний письменник, який здавна вже досягнув, наскільки це можливо, себе; вивірів свої прийдешні тексти напевне; і здолав межу відчаю, загартувавшись у цьому вогневірі та заклавшись від просторікувань і базікань. Тут я застановився, міркуючи, що збиваюся на трохи пафосний штиб. Утім правдивість кожного слова, все ж скерувала в русло злагоди із собою й дозволила провадити далі...

Одразу зауважу, що йдеться про роман Богдана Мельничука “Остання дорога” (2016). Так, це література завідомо не масова, не газетнопалітурна для одноразового використання. Це книжка. Розрахована на тих, хто знає, що душа з вічністю перегукується. Завше та всюди. Незмінно зближаючись із непізнаним. Чуєте легіт?.. Це зголошується вічність. Прислухайтесь.

2. Долі та час

Чи можна сказати, що роман присвячений пошукові істини? Назагал так. Бо як же воно по-іншому? І вона, ця істина, водночас і жорстка – аж до жорстокості, і лагідна; безконечно й безперервно оптимістична. Плинна, як ріка, як дорога, як життя... Я тут не намагаюся відсторонено теоретизувати, лише неквапом іду слідом за героями: Стратоном, що “особливо гостро сприймав невідворотність буття”, грав на вишуканому кларнеті у своєму забутому селі та сам викопав собі яму на цвинтарі;

бабою Мокриною, що “її хоч вже і жменька”, але духу сильного; старенькою Явдохою, що “її хата вся в коралях спілих вишень”; гідною та відчайдушною самотньою Горпиною; несподівано-зурочим тандемом Палагною та Грицем; тривожно-приреченим Осипом; якимось не зовсім тутешнім Спиридоном... Багатьма іншими персонажами різних долей, виразної й не дуже зовнішності, з дивацтвами й без них, але з добротно виписаною автором драматургією цупких життєвих перегонів – поразок і перемог. Доля?! У всякому разі, вони не ганяли її. Просто жили!

...Я бачу цих людей: вони в романі так припасовані одне до одного, ніби в простецьких потемнілих і поточених шашелем сільських великих рамцях десятки чорно-білих фотографій. Вони тут усі свої. І тому нерідко розуміють одне одного без слів. Слів?.. Вокальних... Але зі Словом невимовним. Яке було споконвіків! І є.

3. Криничар

...Якби мені заманулося повісти зумисне хвацько, то я б сказав, що Б. Мельничук пише, як криницю копає. Наполегливо. Вивірено. Вперто. Невтомно. До самої чистої води. Його Стратон (головний суб'єкт розповіді) не просто “доживає віку”, він “особливо гостро сприймає невідворотність буття. День у день почувався дедалі самотнішим. А нині безлюддя допекло настільки, що вже не зміг звично для себе залишатись у своїй приземкуватій хатині на краю хутора”. Захопив кларнета й подався до цвинтаря. Хоч надворі дощило. Розмовляв із собою. З любові. Аби нікому не завдавати клопоту. “Той, хто любить ближнього, перейшов од смерті в життя”, – згадує Івана Богослова. І ми причащаємося.

...І вражає – що оте “копання ями”, радше докопування до істини, що давно муляла душу й розум, але щойно зараз стала найголовнішою, невідкладною, що робила все інше примарним, майже непотрібним. Що воно – яма на цвинтарі?! Може, таки заглиблення в себе незбагненого?! Чи якась мітка у звивистому невтомному часі?.. Стратон – зашкорублій старий сільський музикант, і він же посланник буття? Буття вічного... Таки так.

...Для мене тут очевидним є не просто нанизування подій, а екзистенція безконечності, що розпочинається з елементарних форм: чи то сокирно-тесаних ялинових брусів, чи зі шляхетного шліфованого горіхового дерева, а можливо, зі Стратонового, для мене містичного, кларнета?! Кларнета? Дару Божого.

“...здалося, що зовсім життя відсунулось, і перед його ледь примруженими очима пройшов із бадьорою музикою оркестр. А в центрі дійства – він кларнетист”.

...І ці картини-спогади, що будуть новельно йти далі в книжці-романі, нагадують мені кадри з фільмів славетного Еміра Кустуріці, де нібито нічого особливого не відбувається, такі собі побутові колізії, а насправді – велика людська трагедія дійствує. Болі людини прийшлої й самотньої. Отак неквапом – від простих сільських історій до... Вікон всесвіту. Треба потрафити. Це авторові переважно вдається. Власне. І “Остання дорога”?! — вона ж безконечна. Направду.

4. І про таке

Б. Мельничук у своїй художній творчості є різним. Проте, безумовно, він буде власний світ, складний та подеколи явно некомфортний, але голий та Божий, і це для мене найголовніше. Триває тривожне. А його головні герої негомінкі, неспритники, неможливі люди; грубувато-стримані, водночас прості та відкриті, ніби промовляють вустама біблійних пророків про те, що ми нічого не принесли в цей світ із собою, тож нічого й не виноситимемо. Така, як і вони самі, проста й світла лінія! Дорога – Життя – Правда. До того ж письменник знає тишу. Вона розлита в його “Дорозі”... А це вартісно-поцінувальне. Не всім доступне.

5. Дещо про форму

Вибудовуючи роман “Остання дорога”, Б. Мельничук відверто виявляє прихильність до розділів-новел, розділів-вставок (“Наближення до Харона” – двадцять один окремий блок; і аж до двадцять другого – “Хароне, не чекай на мене!”). Чи спрощує собі в такий спосіб авторське завдання? Напевне, що ні! Гадаю, це радше дає йому нові можливості зосередитися на окремих епізодах, активізувати уяву, ретельніше виписати харизму епічних суб'єктів, вразити читача несподіваними мотиваційними переходами та колізіями виокремлених подій, різноманітними оповідальними тональностями. Знайти спосіб, без сумнівів, “віддалення від Харона”.

Не ставлячи собі тут ціллю аж надто докладний аналіз, скажу лише, що основні розділи-новели книжки мають персонажів, яких згадує Стратон у свій деньнародження-

ямокопання; і які на цьому ж кладовищі вже поховані. Одначе це не галерея цвинтарних портретів, а проникливі історії живих людей, захоплених рікою буття; а вона, як відомо, безконечна, бездонна, безперервна. А ще, природно та невимушено структуризуючи твір, Мельничук робить його читабельнішим, ближчим до сучасного “споживача” літератури; а невігласам залишає шанс “врубатися” у романне полотно.

...Уся еволюція головного героя Стратона – не в якійсь містичній переміні особистості, а у виборюванні себе з лабет смерті. Від “от і дигаю на цвинтар. Може, навіть і заграю, кларнета взяв... Прощальною” до “Мене виписали з лікарні, коли весна вже бенкетувала... Тільки кларнета не забудьте, – додала внучка”. Ну що ж, весна і кларнет (нехай і не зовсім звичний для селян музичний інструмент) – це таки розпромінює темряву та крижану скутість зими. А ще – внучка. Дороговартісно.

6. Окремішнє (уздовж руху думки)

Його герої живуть так, наче сам час не має значення – важливе лише життя. Гріхом було б для мене не виокремити цю ідею як можливість подальших (поза цим текстом) інтерпретацій, моїх і вдумливого та рефлексійного читальника, аналітика-профі. Тут я запитую й себе: “Як ти житимеш, друже?” І чую: “День за днем”. Ця відповідь навпрошки екстраполюється на роман Б. Мельничука. Із вдячністю. Терпкий присмак життя... Хоча й завідомо не бестселер. Книга!

7. Про важливе (осердя)

Стиль літературного письма Б. Мельничука легким та ейфорійним аж ніяк не назвеш. Радше напружений, сконцентрований (добре збитий часопростір). Лексика доскіпливо припасована, дібрана, природна... Синтаксичні конструкції стійкі, ваговиті (в інший порядок не перенесеш), докладно продумано-відчуті щодо всього макротексту... Автор без поспіху щільно нарощує свої тексти, саме так, щоб жодна крижкість, корозія, а чи порожнистість їм не загрожувала. Бачу, як він не хапається за слова зопалу, а вичікує на лексему (систему), яка не просто спортретує героя, а увиразнить його характер, відкриє душу оголену, залучить до дійства... Мені це не тільки імонує: це закономірність для Майстра. Такі “речі” не можна наговорити на диктофон (вони просто розсипалися б), їх фіксується живим серцем через живу руку заповзятого талановитого письменника, собівартісного. Авжеж....Нехай ця правиця не ослабне в трудах напружених та щоденних.

Стиль, він тримає все! Тут слід застановитися: “Остання дорога” Богдана Мельничука?... Але зовсім не остання книжка. Зовсім незле бути сміливцем і в літературі! Проривно! До форми. До читача. До себе. До... Таки добре оце харизматичне письмо.

8. Про Мельничука, не вдаючись...

Цей письменник, який давненько розміняв сьомий десяток, – надійний неспростовний профі. Мешкає хоч і не в самому “центрі”, однак і не в загумінковій периферії. Він тернополянин. Утім, хоч аж ніяк не розбещений медійною увагою, достатньо знаний серед колег, критики та відданого читальника, з яким ніколи не лукавить і не заграє. Його твори (проза, драматургія, публіцистика, науково-популярні дослідження) долають нинішні численні перешкоди та регулярно втілюються в добротні тиражні видання; вилившись у значний доробок. А ще, він авторитетний редактор, мудрий журналіст, доскіпливий краєзнавець-енциклопедист. Лауреат багатьох премій, Заслужений діяч мистецтв України. Словом, варто заглянути у “Вікіпедію”. Думаю, що так. Не проґавмо доброго та добротного.

9. P.S.

Я не мав на оці переказування романних сюжетів книжки Б. Мельничука, послідовного визначення мотиваційно-психологічних докладностей усіх суб’єктів твору чи прив’язки до загальних тенденцій у сучасному українському літературному процесі... А лише спробував виявити певні естетичні авторські акценти, окремі стильові якості та напрями раціональної рефлексійності задуму. Сподіваюсь, що бодай частково, мені вдалося. Нехай би це стало своєрідним навігатором для зацікавленого читальника. Насправді, було б незле. Таки суб’єктивно! Решта – за вами...

Отримано 3 березня 2017 р.

М. Львів